

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

**A SÁROSPATAKI JÁRÁS ELEMZÉSE
TURIZMUS A FEJLŐDÉS SZOLGÁLATÁBAN**

Analysis the Subregion of Sárospatak – Tourism to Promote Development

IFJU Laura – SZILBEK Katalin – VERDES Tamás

Összefoglaló

Munkánk célja egy adott járás turisztikai körülményeinek és lehetőségeinek feltérképezése. Ehhez kapcsolódóan még a foglalkoztatás kilátásait vettük szemügyre. A konkrét terület – a Sárospataki járás – esetünkben kiváló helyzetben van a jövőt illetően. Jelen van a tudatos tervezés és jövőorientált gondolkodás, aminek jó táptalaja talán a – más térségekhez viszonyított átmeneti – lemaradás, ugyanakkor például a természeti és kulturális adottságok gazdagsága. Ezt szem előtt tartva fogalmazunk meg javaslatokat, saját ötleteket a turizmushoz kapcsolódóan a fejlesztés eszközeiként, mint például a borvidék bejárását lehetővé tévő kisvasút (borvasút) gondolata.

Kulcsszavak:

turizmus-vendéglátás, Sárospataki járás, település-fejlesztés, turizmusfejlesztés, fejlődés, foglalkoztatottság, infrastruktúra, borvidék, fejlesztés

JEL-kód:L83, Q56, R10, M31

Summary

Our work aims mapping the touristical conditions and possibilities of a subregion. In this context we have examined the expectations of employment. The selected area – the subregion of Sárospatak - in our case is in excellent position concerning the future. Conscious design and future-oriented thinking are present, for which lagging – compared to other regions – is a good breeding ground as well as the wealth of natural and cultural features. With these in mind we formulate proposals, own ideas related to the tourism as an instrument of development, such as the idea of a special railway line (wine railway), which enables the visit of the wineregion.

Keywords:

tourism and hospitality, subregion of Sárospatak, settlement development, tourism development, employment, infrastructure, wineregion, development

Bevezetés

Esettanulmányunk célterülete a Sárospataki járás. A kiválasztás oka egyaránt volt érzelmi és szakmai. A terület Magyarország elmaradottabb vidékeihez tartozik, ugyanakkor a fejlesztésekre nem csak igény van, de előrehaladás is azokkal kapcsolatban. Szükség van tehát ötletekre, javaslatokra, kreatív gondolatokra.

A foglalkoztatottság és a munkanélküliség aránya nagyban meghatározza egy ország, de egy kisebb régió vagy éppen járás gazdasági helyzetét. Ezek a mutatók a munkaerőpiac legfontosabb jelzőszámai. A foglalkoztatási ráta a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) meghatározása szerint a munkában állóknak a teljes munkaképes korú népességhez viszonyított százalékos aránya. A társadalom aktív, inaktív és eltartottak csoportját különítjük el egymástól. Az aktív csoporton belül helyezkednek el a foglalkoztatottak és a munkanélküliek. Hazánk 2011-ben a foglalkoztatási ráta alapján a rangsor végén helyezkedett el.

Turizmus-vendéglátás alapszakos egyetemi hallgatókként a foglalkoztatás témakörének megközelítésében az idegenforgalom szerepét szeretnénk hangsúlyozni. Legyen szó járásról, régióról vagy akár egy egész országról a turizmus – ha nem is kizárólagos, természetesen, de – mindenképpen a gazdaság, a fejlődés és a foglalkoztatás lehetőségeinek egy fontos befolyásoló és előmozdító eszköze lehet. Sárospatak és környéke esetében ez egyébként is kiemelt módon érvényesül. Ugyanakkor persze nem célszerű, hogy a turizmus egy adott (például térségi) stratégia egyoldalú alapját képezze, de a vezetőknek fontos szem előtt tartani a reális lehetőségeket és figyelembe venni az ún. multiplikátor hatásokat is.

A tanulmányban először elméleti síkon megközelítve mutatjuk be az ismereteket, mint például a turizmus és a foglalkoztatás kapcsolatát vagy a statisztikai adatokat. Ezt követően a helyszínen szerzett tapasztalatokról lesz szó, amely után olvashatóak a saját fejlesztési ötletek, javaslatok és azok esetleges hatásai. Ezek során már tágabb földrajzi területet ölelünk fel, de természetesen a javaslatok esetleges megvalósulásának "nyertese" a Sárospataki járás lenne. Persze nem kizárólagos formában.

A regionális fejlesztés, fejlődés témakörében többek között Lengyel Imre (2010) és Illés Iván (2008) gondolataiból merítettünk.

1. ábra

Magyarország járásai 2013. január 1.

Forrás: https://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_jarasok

Turizmus és foglalkoztatás

A világon – és persze Magyarországon is – a turizmus jelentős mértékben járul hozzá a GDP-hez, a foglalkoztatáshoz és multiplikátor hatása révén egy-egy terület gazdasági, infrastrukturális fejlődéséhez. Például egy szálloda üzemeltetéséhez számos szolgáltatást kell biztosítani az étkeztetéstől elkezdve, a mosáson át, az autókölcsönzésig. Már maguknak az épületeknek, látnivalóknak és a környezetüknek az építése, területrendezése is komoly beruházásokat generálhat. Alapvetően szükséges az elérhetőség, közlekedés biztosítása és még tovább sorolhatnánk. Tehát többek között érintett a mezőgazdaság ugyanúgy, mint az építőipar (épületek, kerékpárutak stb.). Magyarországon 2007-ben az ágazat GDP-hez való hozzájárulása 5,9% volt. Ennek a százaléknak és a foglalkoztatottak számának emelése a Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptió célját képezi a jövőben.⁶

A foglalkoztatás tekintetében nem lehet kétségbe vonni a turizmus munkahelyteremtő hatását. Magyarországon, a turizmus területén körülbelül 320 ezer főt, közvetve 490 ezer főt foglalkoztatnak (ami kb. 12%-ot jelent). El kell azonban ismerni, hogy itt a szezonális problémák mindenképpen egy megoldandó probléma. Törekedni kell ennek enyhítésére, de vannak is lehetőségek. A különböző fejlesztések és egész évben nyújtott szolgáltatások segíthetik a megoldást. Egy szintén felmerülő nehézség a magas fluktuáció. A képzések színvonalának emelése, munkahelyek hosszútávra történő kialakítása hozzájárulhatna ennek kiküszöböléséhez.

A látogatók számának növekedése, illetve a helyben eltöltött vendégéjszakák számának emelkedése fokozhatja a munkaerőigényt. Szükség van tehát a képzett (pl. nyelvtudás, kapcsolattartás, vendéglátás, marketing) munkaerőre. Emellett persze támogatni és népszerűsíteni kell a témába vágó képzéseket. Mindenesre ezeknek a szempontoknak a tudatos és szakszerű kezelése igen kedvező hatással lehet egy terület foglalkoztatással kapcsolatos mutatóira (is).

A Sárospataki járás

2013. január 1-jén létrejöttek a magyar közigazgatásnak már régebben is szerves részét képező járások – az államigazgatás legkisebb területi egységeként –, és ezek felváltották a kistérségek szerepét, azok megszűntek. "A 2013. január 1-jei közigazgatási beosztás szerint Magyarországon 3154 települést tartottak nyilván. Ezek közül 3153-at 175 járásba soroltak be, Budapestet pedig 23 járásra (amelyek megegyeznek a kerületekkel) osztották." (Magyarország járásai, 2013. január 1., p. 11.⁷) Egy járásra – a fővárosiakat figyelmen kívül hagyva – átlagosan 18 település jut, de az egész országot nézve e tekintetben (is) nagy különbség van a járások között.

A Sárospataki járáshoz 16 település tartozik. Ez esetben tehát nincs változás, hiszen a 2013-as *Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2013. január 1. adattár*⁸ (KSH) – ami még nem tartalmazza a 2013. január 1-jével létrejövő járások rendszerét – ugyanazokat a településeket sorolja a sárospataki kistérséghez, mint az újonnan elfogadott rendszer a Sárospataki járás

---

⁶ Forrás: <http://www.hirado.hu/2014/04/15/ngm-mukodo-belfoldi-turizmus-nelkul-nincs-videki-foglalkoztatasi/> Letöltve: 2014.10.27.

⁷ Forrás: http://www.ksh.hu/apps/shop.dok?p_id=17531&p_mezo=MINTA Letöltve: 2014.02.27.

⁸ Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2013.pdf Letöltve: 2014.02.27.

területéhez. (Magyar Közlöny 107. száma⁹) Ebben az esetben tehát – főleg a 2013. január 1. előtti statisztikák miatt – különbség csak a területi egység megnevezésében adódik.

A járás székhelye és egyetlen városa Sárospatak. Az elemzés során fontos kiemelni, hogy a 16 település közül kilenc – a 2002 óta a világörökség részét képező – *A tokaji történelmi borvidék kultúrtáj* települései közé tartozik. (Az 1. táblázatban dőlt betűvel jelöltek.) Így a borvidék fejlesztésével kapcsolatos ötletek, fejlesztések megvalósulása nyilvánvalóan a járás érdekeit (is) szolgálják.

1. táblázat
A Sárospataki járáshoz tartozó települések

Település	Rang	Hektár	Lakónéesség, 2011
<i>Bodrogolaszi</i>	község	2 061	906
<i>Erdőhorváti</i>	község	5 011	612
Györgytarló	község	3 019	556
Háromhuta	község	3 780	115
<i>Hercegkút</i>	község	781	651
Kenézlő	község	2 296	1 234
Komlóska	község	2 986	236
<i>Makkoshotyka</i>	község	1 041	872
<i>Olaszliszka</i>	község	3 949	1 717
<i>Sárazsápany</i>	község	1 533	247
Sárospatak	város	13 918	12 991
<i>Tolesva</i>	község	1 648	1 801
Vajdácaska	község	2 278	1 315
<i>Vámosújfalú</i>	község	1 065	817
Viss	község	1 392	668
Zalkod	község	1 022	208

Forrás: www.ksh.hu¹⁰

Megközelíthetőség

A Sárospataki járás Borsod-Abaúj-Zemplén megye észak-keleti részén található. Megközelíthetősége közúton a legkedvezőbb és jónak mondható.

Autó

Budapesttől autóval Sárospatak 246 km-re található, ami körülbelül 2 és háromnegyed óra utazás az M3/M30-as autópályán majd a 37-es úton. A nyugati határtól (Hegyeshalom) ez az út 416 km (kb. 4 és fél óra). Sárospataktól az autópálya (M30, Felsőzsolca vagy M3, Nyíregyháza) körülbelül 70 km-re van. A legközelebbi határátkelőhely Sátoraljaújhely (Szlovákia felé) 15 km-re található. A járáson belül a települések jól megközelíthetőek, a 37-es út két oldalán fekszenek. A legtávolabbi település (Háromhuta) is csak 30 km-re fekszik a székhelytől. A felújított 37-es út kényelmes utazást tesz lehetővé, azonban a mellékutak (főleg a főúttól távolabb fekvő települések esetében) minősége hagy némi kívánnivalót maga után.

⁹ Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12107.pdf> Letöltve: 2014.10.17.

¹⁰ Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_05_4.1.1.1 Letöltve: 2014.02.27.

2. ábra

A Sárospataki járás

Forrás: <http://www.jaras.info.hu/lap/sarospataki-jaras>

Vasút

Budapestről Sárospatakra az út vonattal 256 km, mely InterCity-vel (miskolci átszállással sebes- vagy személyvonatra) 3 és fél óra, sebes vonattal (közvetlenül) 4 óra utazás. A 16 településből 4 érhető el vasúton. (Olaszliszka-Tolcsva állomás gyakorlatilag azonban mindkét településtől majdnem 3 km távolságra található Vámosújfalun területén.) A szlovák határ csupán 10 km-re van vonattal.

Busz

Budapestről Volán járáttal Sárospatak két átszállással (Eger, Miskolc), kb. 6 óra 45 perces utazással érhető el. Sárospatakról autóbusszal elérhető közvetlenül mind a 15 település, azok között azonban gyakran átszállás közbeiktatása szükséges.

A Sárospataki járást és településeit jellemző statisztikai adatok

Az alábbiakban a Borsod-Abaúj-Zemplén megyére és a Sárospataki járásra vonatkozó legfontosabb statisztikai adatok olvashatók a KSH 2011-es népszámlálási adatai alapján¹¹, valamint a már megvalósult foglalkoztatáshoz kapcsolódó intézkedések közül néhány példa.

Népesség

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a 2011-es népszámlálási adatok alapján a lakónépesség 686 266 fő. Ez 2001-hez képest 58 138 fővel kevesebb. A természetes fogyás 27 418 fő, a vándorlási különbözet pedig -30 720 fő volt ezalatt a tíz év alatt. A népsűrűség 94,7 fő/km². A Sárospataki járás területe 478 km², lakónépessége 2011-ben 24 946 fő volt (2001-ben 27 931 fő), a népsűrűség pedig 52,2 fő/km². A természetes fogyás a 2001-2011-es időszakra nézve 1 599 fő, a vándorlási különbözet pedig -1 386 fő volt. A járás kisebbségben lévő nemzetiségei közül legnagyobb számban a cigányok (1 502 fő, 6%), a németek (629 fő, 2,5%) és a ruszinok (359 fő, 1,4%) – a legnagyobb hányaduk Komlósokán – vannak jelen.

¹¹ Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_05 Letöltve: 2014.02.24.

Iskolázottság, nyelvtudás

A Sárospataki járásban a 18 év felettek körében legalább érettségivel rendelkezők aránya a megfelelő korúak százalékában 38,8% (míg például a fővárosban az ugyanerre vonatkozó arány 69,9%, Győr-Moson-Sopron megyében pedig 48,7%). A 25 év felettek körében pedig legalább egyetemi vagy főiskolai stb. oklevéllel rendelkezők aránya a megfelelő korúak százalékában 14,5% (míg például Budapesten ez az arány 34,1%, Győr-Moson-Sopron megyében pedig 17,4%).

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a nyelvtudás jellemzői a 686 266 fő körében a következők. Anyanyelvükön kívül legtöbben az angolt beszélik (62 973 fő) és a németet (34 878 fő), majd az orosz (6 637 fő) és a franciát (3 465 fő). Az angolul tudók aránya a megye lakosságára vetítve 9,2%, a német nyelv esetében pedig 5,1%. (Összehasonlításképpen ez az adat például Győr-Moson-Sopron megyében az angol esetében 11,3%, a német nyelv esetében pedig 17,6%, Budapesten pedig 26,1% és 13%.)

Gazdasági aktivitás

Borsod-Abaúj-Zemplén megye állandó lakossága 686 266 fő volt a 2011-es népszámlálási adatokat tekintve, melyből 231 792 főt foglalkoztattak csak, a munkanélküliek száma pedig 52 110 fő volt, így Magyarországot tekintve a megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a harmadik legmagasabb a munkanélküliségi ráta (18,3%).

A Sárospataki járás 16 településén a 2011-es népszámlálási adatok alapján 24 946 fő élt életvitel szerűen. A foglalkoztatottak aránya viszonylag alacsonynak mondható, csupán a lakónépesség 34,62%-át teszik ki 8 638 fővel. A maradék 65,38%-ot a munkanélküliek, az inaktív keresők és az eltartott személyek teszik ki.

A gazdaságilag aktív népesség fogalma azokat a személyeket foglalja magában, akik egy meghatározott időszak alatt, az ILO javaslatának megfelelően az előző egy hét alatt legalább egy órányi munkát végeztek. Két fő csoportot különíthetünk el ezen a kategórián belül: a foglalkoztatottakat, és a munkanélkülieket.¹²

A térségben lakók közül 10 191 fő számít gazdaságilag aktívnek, mely a lakosság 40,85%-át teszi csak ki. Az aktív népességből, a 2011-es adatok alapján, 1 555 fő volt munkanélkülinek bejelentett, így a munkanélküliségi ráta 15,26%, mely a 2011-es 11%-os országos adathoz viszonyítva nagyon magasnak tekinthető. Kiemelnénk, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2011-ben a KSH adatai alapján 41,37% volt az aktivitási arány, míg 18,3% a munkanélküliségi arány, így megállapítható, hogy foglalkoztatottság szempontjából a Sárospataki járás a saját területéhez képest egy kicsivel fejlettebbnek mondható. Szomszédos járásokat figyelembe véve is előnyben van a sárospataki, hiszen a 2011-es információink alapján a Miskolci járásban az aktivitási arány 43,61%, a munkanélküliségi ráta pedig 15,99% volt. Ám, ha nem a megyeszékhely térségét vizsgáljuk, hanem kicsit odébb tekintünk, de a mi általunk elemzett területhez közel maradunk, ugyanarra a megállapításra jutunk, hiszen a Sátorlajújhelyi járásban 42,05% a gazdasági aktivitás, és sokkal rosszabb, 17,46% a munkanélküliség.

---

¹² Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz21.html> Letöltve: 2014.10.07.

Mindemellett szemléltetni szeretnék, hogy a járásban 59,15% a gazdaságilag inaktív lakosok aránya (14 756 fő), akiknek kicsivel több, mint fele inaktív keresőkből áll. Inaktív keresőnek azokat a személyeket tekintjük, akik az adatfelvétel eszmei időpontjában kereső tevékenységet nem folytattak, ám jövedelemmel (pl. nyugdíj, gyermekgondozási segély) rendelkeztek. A Sárospataki járásban 7 991 fő rendelkezik ilyen keresettel, melyből 6 609 fő a nyugdíjasok és a járulékosok száma. Gazdaságilag inaktív személyeknek tekinthetjük az eltartottakat is, akik száma 6 764 főt tesz ki a térségben, melyből elég sok, 4 533 fő nappali tagozatos tanuló.

Amennyiben fel szeretnénk mérni, hogy konkrétan hány főt is lehetne reálisan foglalkoztatni még a térségben, két fő szempontot kell figyelembe vennünk. Az első szempont alapján meg kell vizsgálnunk hány fő munkanélküli a térségben (1 555 fő). A második szempont alapján pedig a meg kell néznünk, hány olyan eltartott személy él a térségben, akik nem nappali tagozatos tanulók (2 231 fő). Ennek alapján megállapítható, hogy 2011-ben 3 786 fő volt a Sárospataki járásban azoknak a száma, akiknek munkát lehetett volna biztosítani, mely szám a lakosság 15,18%-át teszi ki.

Vállalkozások

Foglalkoztatás szempontjából meg kell még állapítanunk a térségben, milyen szektorokban dolgozik a lakosság többsége, meg kell figyelniük, hogy az egyes főcsoportokban hogyan alakul a foglalkoztatottság aránya. A Sárospataki járásban 1 569 fő a vezető, értelmiségi foglalkozású, 1 601 fő az egyéb szellemi foglalkozású, 1 359 fő a kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozású, 385 fő a mezőgazdasági, erdőgazdasági foglalkoztatású, és 2 481 fő az ipari, építőipari foglalkozású foglalkoztatottak száma. Ezen adatokból kiderül, hogy a kereskedelmi, szolgáltatói szektorban nagyon kevesen dolgoznak, mely szám növelhető lenne turisztikai indíttatású munkahelyek biztosításával, melyekhez alapot ad munkánk fejlesztési kérdéseket felvető fejezete.

A működő vállalkozások száma ezer lakosra számolva 2010-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 46,6 volt (ez az adat például Győr-Moson-Sopron megyében 72,4, Pest megyében 72,6), az akkori sárospataki kistérséget tekintve pedig 48,6 darab.

A térség gazdaságában működő vállalkozások jellemzően a kis- és középvállalkozások kategóriájába sorolhatók. Egyéni és társas vállalkozások száma 1600-1700 között mozog. A foglalkoztatás döntően Sárospatakon valósul meg. A működő vállalkozások zöme 50 fő alatti (1350 db), az 50 és 250 főt foglalkoztató cégek száma alacsony (270 db), 250 fő felett foglalkoztató cég nem található a térségben.

Ezeket az információkat összegezve kijelenthető, hogy a viszonylag kedvezőtlen közlekedési feltételek és infrastrukturális hiányosságok miatt a befektetőknek nem jelent különösebb célterületet a térség. Jelentős gond továbbá az is, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű szakképzett munkaerő. Magas az alacsony végzettségű álláskereső aránya.

A terület gazdasági és egyéb szempontú fejlesztésére határozottan szükség van, ami többek között elősegíthetné a népességmegtartó képességének erősödését is. Mindezekhez – nem kizárólagos formában ugyan, de hangsúlyos módon – a turizmus fellendülése is hozzájárulhatna.

Megvalósult intézkedések

Sárospatak egy témával kapcsolatos tájékoztatója alapján szeretnénk kiemelni néhány információt a térség foglalkoztatási szintjének növelése érdekében tett intézkedésekről.¹³ A kérdéskör kezelésében legmeghatározóbb szerepe a járás székhelyének van. A *munkaerő közvetítés* a legfontosabb feladatok között szerepel, amelynek 78%-a volt sikeres (2206 darab). A létrejött munkaviszonyoknak körülbelül 20%-a valósult meg támogatások nélkül. A *munkaerő-piaci programok* keretében többek között azokat a munkáltatókat segítik, akik vállalják pályakezdő fiatalok vagy a munkaerőpiacon hátrányos helyzetűek foglalkoztatását, ők foglalkoztatási támogatást vehetnek igénybe. Ezt a célt szolgálják a Társadalmi Megújulás Operatív Programok (TÁMOP 1.1.2, TÁMOP 1.1.3). 2013-ban első felében, ebben a konstrukcióban, 120 fő létesített munkaviszonyt (14,1 millió Ft támogatással).

Jelen van a *közfoglalkoztatás támogatása* is, mivel az elsődleges munkaerőpiac nem kínál lehetőséget az álláskeresőknél nagy részének. A START programban 259 fő vett részt 316,7 millió Ft támogatás mellett (2013). A program keretében például zöldséget termelnek, kátyúzást végeznek vagy a Bodrog partját szépítik. A városban 6 projekt keretében 162 fő foglalkoztatására nyílt lehetőség 8 órás foglalkoztatással átlagosan 10 hónapos időtartammal, 6-8 órás hagyományos közfoglalkoztatásban 122 fő vett részt átlagosan 5 hónappal.

Fontos a *humán erőforrás fejlesztése* is. A Sárospatakon megvalósult munkaerő-piaci képzéseken 141 fő vett részt 2012-ben. Többek között segítséget nyújtanak az álláskeresőknél a technika javításához, információkat nyújtanak a kínálatról és munkavállalási tanácsadást végeznek.

Ez utóbbi egy kiemelt fontosságú terület, hiszen a turizmus szolgáltatás jellegéből fakadóan nyilvánvaló az igény. Bármelyik javaslatunk megvalósulása esetén a fenntartás, működtetés szempontjából egy kulcstényezőről beszélünk. A térség vendéglátáshoz kapcsolódó képzéseire növekvő szükség van.

Turisztikai infrastruktúra, statisztika

Itt először kitérünk az elemzés során alkalmazott módszertanra, majd a különböző statisztikai adatokat és a helyszínen szerzett tapasztalatainkat foglaljuk össze, amelyek már a turizmus területéhez kapcsolódnak szorosabban. Kiemelünk néhány települést, amelyek tevékenysége, ötletei reprezentálják a fejlődni akarást és a turizmus adta lehetőségek tudatos kihasználását.

Elemzés módszertana

Ahhoz, hogy témánkat megfelelően ki tudjuk dolgozni, egyaránt primer és szekunder adatgyűjtést is kellett alkalmaznunk. Miután körvonalazódott bennünk, hogy melyik konkrét területről fogunk írni, elkezdtük felkutatni a konkrét szekunder adatokat. Legelőször az internet segítségével gyűjtöttük össze az alapvető információkat az egyes településekről, így nagyvonalakban kaptunk egy képet a térségről. Ezt követően felkerestünk statisztikai adatbázisokat is, legfőképpen a KSH internetes, illetve könyvtári szolgáltatását vettük igénybe, nem kevés időt töltve az adatok kigyűjtésével.

---

¹³ Forrás: http://www.sarospatok.hu/kozerdeku/tervezett/20130628_17napirend.pdf Letöltve: 2014.10.27.

Egy járás elemzésekor elengedhetetlen a primer kutatás. Ennek kivitelezése nagyobb szervezést igényelt és korlátozottabb lehetőségek álltak rendelkezésre. Ugyanakkor ezzel a módszerrel sokkal megbízhatóbb, aktuálisabb és személyesebb információkat tudunk gyűjteni.

Munkánk során a kvalitatív módszer mellett döntöttünk. Ebből alkalmaztuk a mélyinterjúzás módszertanát, mely a helyzet feltárásában és jobb megértésében segített. Az előkészítés során kiválasztottuk azokat a személyeket, akiknek nagyobb érdekeltégük volt a témában és felvettük velük a kapcsolatot.

2014 áprilisában csapatunk egyik tagja 4 napot töltött a járásban, és Sárospatakról kiindulva autóval kereste fel a településeket, különböző látnivalókat, valamint interjúkat készített, beszélgetett egy-egy polgármesterrel, szakmabeli emberrel. Célunk az volt, hogy személyes tapasztalatokon alapuló, részletes képet kapjunk a járás minden szegletéről. A tanulmányba kizárólag saját készítésű fényképek kerültek be (a szilvásváradai kisvasút fényképének kivételével).

Az alábbiakban a KSH (főleg az *Éves településstatisztikai adatok 2012-es településszerkezetben*¹⁴) adataira támaszkodva a Sárospataki járásra vonatkozó, a turizmushoz kapcsolódó főbb statisztikai mutatókat ismertetjük.

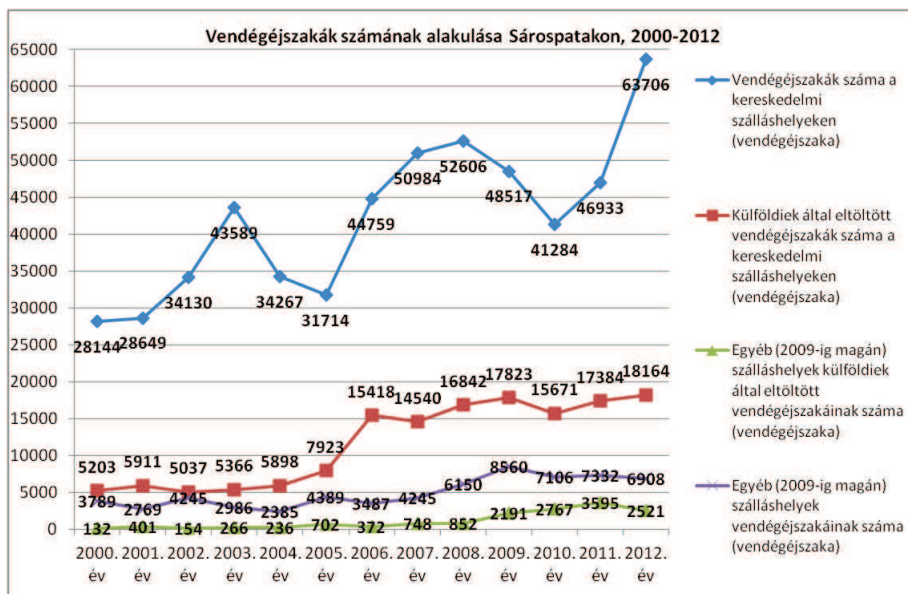
Szálláshely-szolgáltatás, vendégéjszakák

A KSH – adatbázisában található adatai alapján – a szálláshely-szolgáltatás témájához kapcsolódóan két nagyobb kategóriát különböztet meg: a *kereskedelmi szálláshelyek* csoportját (amelyhez a szállodák, panziók, kempingek, üdülőházak, ifjúsági szállók, gyógyszállodák, wellness szállodák, közösségi szálláshelyek és turistaszállások tartoznak), valamint az *egyéb szállásadás* csoportját (amelybe a falusi szálláshely és a fizetővendéglátás tartozik). A járáson belül található kereskedelmi szálláshelyek száma 2012-ben 19, míg az egyéb (2009-ig magán) szálláshelyeké 117 darab. 2013-ban az egyéb szálláshelyek száma a járáson belül 141 darabra, míg férőhelyeik az előző évi 928-hoz képest 1240-re emelkedtek.

A kereskedelmi szállásférőhelyek túlnyomó többségével Sárospatak rendelkezik, a járáson belül egyedül itt található szálloda (Hotel Bodrog Wellness****), 110 férőhellyel, mely egyedülként a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségének is a tagja. Az egyéb szállásadás kapacitásának azonban már csak alig több mint a felét találhatjuk itt. Ebben a kategóriában a kisebb települések között oszlik el a férőhelyek számának majdnem a fele. Mindenesetre Sárospatak után mindkét kategóriában (kereskedelmi és egyéb szálláshely) kiemelhető Háromhuta, Komlóska és Tolcsva települése.

Ahogy azt az alábbi grafikon (3. ábra) is mutatja, Sárospatak esetében a vendégéjszakák száma növekvő tendenciát mutat a 2000-2012-es időszakban.

¹⁴ Forrás: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=T> Letöltve: 2014.4.18.

3. ábra

Vendégéjszakák számának alakulása Sárospatakon, 2000-2012

Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján

Ez igaz a szálláshelyeken éjszakát töltő vendégek számára is. Az átlagos tartózkodási idő ezek alapján ebben az időszakban 2,1 és 2,6 éjszaka között ingadozik. A járás többi települése esetében már nincs ilyen határozott tendencia, valamint változatosabb a kép, mind a szálláshely típusára (kereskedelmi vagy egyéb szálláshely), mind a külföldiek arányára vonatkozóan is. (Összehasonlításképpen: Miskolcon a vendégek száma 2012-ben 112 687 fő volt, ami majdnem a duplája a sárospataki adatnak.)

Mindezek fényében elmondhatjuk, hogy a területen Sárospatak a legjelentősebb kapacitással és forgalommal rendelkező település. Azt követi Háromhuta, Komlóska és Tolcsva. Hosszabb időszakot tekintve Sárospatak esetében a vendégéjszakák száma növekvő tendenciát mutat, a többi település helyzete valamivel bizonytalanabbnak mondható. Külföldiek rendszeresen érkeznek a területre, de az átlagos tartózkodási idő belföldi vendégek esetében sem haladja meg a 3 éjszakát (ami, meg kell jegyezni, egyáltalán nem jelentős elmaradás az országos átlaghoz képest).

Véleményünk szerint a cél mindenképpen a szálláshelyeken meglévő kapacitások minőségének fejlesztése, Sárospatak esetében a mennyiségi bővítés is, valamint természetesen a vendégéjszakák számának és az ott-tartózkodási időnek a növelése.

Vendéglátás

A járásban – a KSH adatai alapján 2012-ben – 128 darab volt a vendéglátóhelyek száma, melyekből Sárospatakon 72 darab található (8 db cukrászda, 43 db étterem, büfé, 13 db italüzlet és zenés szórakozóhely és 8 db munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végző vendéglátóhely), amik közül 32 db egyéni vállalkozás által üzemeltetett vendéglátóhely. A Magyar Éttermek és Szállodák Szövetségének egyik helye sem tagja.

3. táblázat

Vendéglátóhelyek száma a Sárospataki járásban, 2012-2013

Települések	Egyéni vállalkozások által üzemeltetett vendéglátóhelyek száma (db)		Társas vállalkozások által üzemeltetett vendéglátóhelyek száma (db)		Non-profit vállalkozások által üzemeltetett vendéglátóhelyek száma (db)	
	2012. dec	2013. dec	2012. dec	2013. dec	2012. dec	2013. dec
Bodrogolaszi	2	2	1	1	-	-
Erdőhorváti	1	-	-	1	-	-
Györgyarló	2	2	-	-	-	-
Háromhuta	-	-	3	2	-	-
Hercegkút	-	-	1	4	-	-
Kenézlő	4	4	-	-	-	-
Komlóska	1	1	2	2	-	-
Makkoshotyka	1	2	-	-	1	1
Olaszliszka	6	6	1	1	-	-
Sárazsadány	-	-	1	1	-	-
Sárospatak	32	30	33	35	7	7
Tolcsva	5	6	10	9	-	-
Vajdácska	5	5	2	2	-	-
Vámosújfalú	2	2	-	-	1	1

Forrás: ksh.hu¹⁵

Tolcsván a Bormúzeum munkatársával folytatott beszélgetés egyik fő témája volt például a jelenlegi szórakoztatási lehetőségek bővítésének kérdése. A helyben teremtett lehetőségek hosszabb tartózkodást eredményezhetnének és a hely lakosságának, munkaerejének megtartó képességét is javíthatnák.

Települések, attrakciók

Ebben a részben a 16 település közül emelünk ki néhányat és mutatjuk be – elsősorban a személyes tapasztalatokra, interjúkra (Sárospatak, Tolcsva, Komlóska), beszélgetésekre támaszkodva – a főbb attrakciókat, a turizmus szempontjából releváns kiegészítő szolgáltatásokat. A bemutatásnál itt nem cél a teljes kínálat ismertetése, inkább egy-egy meghatározó, fontosabb tényező kiemelése, illetve lehetőségek feltárása. Ezekkel, illetve a későbbi ötletekkel szeretnénk igazolni a turizmus és lehetőségeinek "létjogosultságát" a környéken. (A településnevek melletti rövidítés a világörökségi – borvidék – területhez való tartozást jelöli.)

Sárospatak (v.ö.)

A korábban ismertetett adatokból már kiderült, hogy a járáson belül annak székhelye rendelkezik a legtöbb lehetőséggel a turizmushoz kapcsolódóan és a vendégforgalom nagyobb része is ide összpontosul. Ez érthető, hiszen kiváló adottságokkal rendelkezik, és számos attrakció vonzza a turistákat. Az Aros János polgármester úrral készített interjú során is kiderült, hogy a város milyen tudatosan törekszik még több turista megnyerésére és vezetése a turizmust előkelő helyen, munkahely teremtési eszközként is számon tartó módon kezeli.

¹⁵ Forrás: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/QueryServlet?ha=KK208> Letöltve: 2015.03.10.

A **Rákóczi-vár** 2003-ra jelentős mértékben megújult és évente kb. 200-220 ezer látogatót vonz Sárospatakra (egész Európából megfordulnak itt a látogatók, de a lengyeleket talán ki lehet emelni). A Református Kollégium **Nagykönyvtára** is nemrég újult meg, mindenképpen a város fő attrakciói közé sorolandó. **Végardó** gyógyvíz minőségű adottsággal rendelkezik, bár jelenleg termálvízként van hasznosítva. A látogatószám itt is évente 200-220 ezerre tehető, bár volt olyan év, amikor 250 ezren keresték fel a fürdőt. A határ közelségéből adódóan sok a külföldi vendég, elsősorban Szlovákiából, de Lengyelországból is egyre többen érkeznek a fürdőbe. Tervbe van véve egy csúszdapark kialakítása, a szezonális csökkentése érdekében a fürdő téli használatának is lehetővé tétele, valamint a fürdő mellett egy 118 szobás szálloda építése, amely a termál- és gyógyvízre építene. A főbb attrakciók közé kell még sorolni az egyre népszerűbbé váló (a képen is látható) **Megyer-hegyi tengerszemet**, amelyet egyre többen keresnek fel. Elnyerte már az ország legszebb természeti látnivalója¹⁶, legromantikusabb helye címeteket is. Kiépítése és fejlesztése még több turistát vonzhat, és ezzel tisztában is vannak a helyiek.

A kulturális turizmus is jelentős mértékben képviselteti magát Sárospatakon. A számos **program és fesztivál** közül érdemes kiemelni a *Zempléni Fesztivált* (egy művészeti fesztivál), amely a környékbeli településeket is érinti.

A **vízi turizmus** helyzetét mindenképpen érdemes megvizsgálni. A Bodrog adta lehetőségek jelenleg nincsenek kellő mértékben kiaknázva, de a fejlesztés – a polgármester úr elmondása szerint – napirenden van, továbbá a Magyar Kajak-Kenu Szövetség bázist készül kiépíteni Sárospatakon¹⁷, ami mindenképpen fontos a sportág népszerűsítése, de a helyi vízhez kapcsolódó turizmus fejlődése szempontjából is.

A **borturizmus** nem tartozik a város fő profiljába, de természetesen jelen van, hiszen például a Rákóczi-pince a világörökség részét képezi. Elfogadott, hogy Sárospatak nem veheti fel a versenyt – és nem is akarja – a környékbeli borfesztiválokkal, településekkel (mint például Mád, Tolcsva, Hercegekút) ezen a téren.

Tolcsva (v.ö.)

A Sárospataki járás egyik legnagyobb turisztikai potenciállal rendelkező települése. Kiemelendő a már meglévő attrakciók közül a *Bormúzeum és Borászati Kultúra Háza*, amely további fejlesztéssel, bővítéssel nagyszámú érdeklődőre tarthatna igényt, valamint a *Tolcsvai Borfesztivál*, mely idén 11. alkalommal került megrendezésre. A Tokaj Kereskedőház Zrt. tolcsvai pincéje kiemelt érdeklődésre tehet szert a látogatók körében. A jövőbeli fejlesztési irányokkal kapcsolatban számos ötlet van kibontakozóban. Ilyen például a Tilalmas majorban egy fürdővel és fogadóval rendelkező *nyári tábor* komplex terve, állandó *szabadtéri színpad* kialakítása a borfesztivál egy helyszínéeként, *William Fox* (akinek 1915-ben megalapított filmipari cégének örököse a jelenlegi 20th Century Fox) szülőházának rendbehozatala és hasznosítása, valamint egy kisebb *kilátó* kialakítása az egyik dülő arra alkalmas tetején (ahol a gyönyörű tájkép tárul a látogató szeme elé). A vezetés tudatosan, központi szerepben kezeli a turizmust.

¹⁶ Forrás: <http://www.origo.hu/utazas/20110201-megvan-az-oroszag-het-termeszeti-csodaja.html> Letöltve: 2014.04.27.

¹⁷ Forrás: <http://www.zemplentv.hu/magyar-kajak-kenu-szovetseg/> Letöltve: 2014.04.27.

Komlóska

A Sárospataktól 25 km-re található kis zsákfalu a maga 236 lakosával és ruszin hagyományával egy kis külön világot képvisel a térségben. Rendkívüli tudatossággal és számos egyedi megoldással folyik a fejlesztések megvalósítása, amelyben központi szerep jut a turizmusnak. Sajátosságai közé tartozik, hogy nincs térerő, ahogy iparüzési, idegenforgalmi, építmény- és kommunális adó sem. 2013-ban Komlóska lett a Falumegújítási Díj győztese. Található itt többek között egy 32 vendégágyas, színvonalas panzió (Sólyomvár Panzió), *ruszin tájház* és persze a gyönyörű természeti környezet. A *Várhegy* tetejéről (Solyomos várának romjairól – amelynek helyreállítása megkezdődött), lélegzetelállító kilátás nyílik a gyönyörű tájra, a borvidék területére. Ez a hely tudatosabb marketingtevékenységgel nagyszámú látogatóra tehetne szert. Jelenleg épül a *Helyi termék előállító kisüzem*, ahol többek között kaphatók lesznek a helyben előállított termékek (pl. sajt, szörp). A távolabbi tervek között pedig szerepel egy *kormányzati falu* kialakításának a gondolata, sőt a 37-es úttal összekötő új út megépítése is.

Bodrogolasi (v.ö.)

A Sárospataktól 6 km-re található település a Bodrog partján fekszik, turizmus szempontjából ez lehetne számára talán a legmeghatározóbb. Mindazonáltal nem jelenthető ki, hogy jól ki lenne aknázva ez az adottsága. A parton található egy – az önkormányzat kezelésében álló – kis kemping és "*vízitúra bázis*", ami a közeli presszó alkalmazottja szerint jó időben kihasznált. Fontos még kiemelni a településen található *Lónyay kastélyt*, amely a pannonhalmi bencések tulajdonában van és jelenleg a Chemin Neuf vallásos közösség üzemeltethetné esetleg lelkigyakorlatos vagy közösségi komplexumként, azonban anyagi forrás hiányában lepusztult állapotban van. A településen keresztül halad az *Eurovelo kerékpárhálózat* egy útvonala, amely – a víz mellett – szintén egy az aktív turizmushoz kapcsolódó fejlesztési irányt jelölhet ki.

Háromhuta

A huták területe sajátos hangulatot árasztó, szép természeti környezetben található érték. Számos szálláshely található itt, tökéletes kiindulópontja túrázóknak, kirándulóknak. Kiemelt figyelmet kaphatna az Újhután található *Waldbott-kastély* jelenleg pusztuló épülete.

Hercegkút (v.ö.)

A Sárospataktól 5 km-re található település kiváló úti célja lehet egy-egy kirándulásnak. A település két pincésora jelenleg felújítás alatt áll, jelentős európai uniós támogatás bevonásával. A *Kőporosi* és *Gombos-hegyi pincesor* és az utóbbi közvetlen közelében található *kálvária* a kis kilátójával méltán tarthat számot a későbbi fokozott érdeklődésre. Külön kiemelendő még a "*Zemplén*" *Gyermek és ifjúsági tábor, családi üdülő*, amelynek 2011-ben elkészült új, modern épületei magas színvonalon biztosítják az ott-tartózkodás lehetőségét. (A képen az egyik faházuk látható.) Szinte egész évben kihasznált, főleg táborokat szerveznek ide, de helyet ad különböző családi, baráti rendezvényeknek is (ballagás, esküvő, szilveszter stb.). Jelenleg 70 szállásférőhellyel rendelkezik, de a bővítés és a szolgáltatások fejlesztése már tervben van. Egy ilyen érdekesség lehet majd a *sárkányrepülő leszállópálya* kialakítása a tábor közvetlen közelében.

A Sárospataki járás 16 településéről összességében kijelenthető, hogy szinte kivétel nélkül rendezett, a fejlődés útján járó helyszínekről beszélhetünk. A terület gazdag épített örökségekben, amelyek egy része jelenleg magánkézben van, vagy közintézményként (pl. iskola, orvosi rendelő) funkcionál, de akad olyan is bőven, ami igen elhanyagolt állapotban van. A természeti, kulturális és borhoz kapcsolódó értékek szintén jelen vannak mindenhol. Ezek kihasználtsága és lehetőségei eltérőek, azonban a legtöbb helyen a turizmus valódi szereppel bírhat. A fejlesztés szükséges, ugyanakkor jelenlévő tényező. Nem tragikus ugyan a jelenlegi helyzet, de fontos a kisebb települések megközelíthetőségének (utak minőségének) javítása, illetve a településeken belüli tájékoztatás finomítása és az értékek határozottabb kommunikálása.

Ezeknek a látnivalóknak, szolgáltatásoknak a kiemelése a foglalkoztatás széleskörű lehetőségeinek a bemutatását is célozta, elsősorban a turizmushoz kapcsolódóan. Természetesen önmagában egy-egy látnivaló, program vagy éppen szálláshely nem támaszt nagy igényeket, de ezek összességükben, egy átfogó stratégia segítségével már nagyobb húzóerőt jelenthetnek.

Megjelentek építkezésekhez (pl. üzem, kerékpárút), mezőgazdasághoz, szolgáltatásokhoz (pl. borászat, élelmiszerellátás, panzió) kapcsolódó lehetőségek. Ezeknek a kiaknázását a forgalom növekedésével egyre inkább megéri kihasználni. Egy-egy szálloda, vendégház vagy éppen kereskedelmi egység üzemeltetése munkaerő igényes feladat, ami a forgalom növekedésével fokozódik, így a fejlesztések maguk és később hatásaik, eredményeik is segítik a foglalkoztatás előrelépését.

Egy meghatározó pont továbbá, hogy a borvidék kiemelt támogatási területté vált. 2014 és 2020 között körülbelül 100 milliárd forintot irányítanak Tokaj-Hegyalja fejlesztésére a Borvidék- Tokaj-Hegyalja Fejlesztési Program keretében (már idén 5 milliárd forintra számíthat a 27 település). Ez közvetlen, pályázati rendszer nélküli hozzáférést biztosít a támogatáshoz a 27 önkormányzatnak, valamint a szőlészettel, borászattal foglalkozó szakembereknek.¹⁸ Ehhez kapcsolódóan fontos és alapos tervezési munkák kezdődtek, amelyek a turizmus jelentőségét értelemszerűen elismerik és a foglalkoztatás kérdése is hangsúlyos. (A Tokaj-Hegyaljai Történelmi Borvidék Kultúrtáj, Megalapozó Dokumentáció I. kötet, 2014¹⁹)

Saját ötletek, fejlődési irányok

A fejezetben a Sárospataki járás és környékének (elsősorban Tokaj-Hegyaljai Borvidék) fejlesztési javaslatait ismertetjük. Bár földrajzilag ezek nem korlátozódnak a járás területére, a kivitelezés motorja és természetesen fő haszonélvezője ez a térség lehetne. A határra érkezőknek a borvidék, azaz ezáltal Sárospatak felé való terelése, vagy éppen egy – a 16-ból kilenc települést érintő – kisvasút kézzelfogható haszonnal járna a járás számára.

Fejlesztési javaslatok

Ebben a részben először a térség turizmusához kapcsolódó, fontosnak tartott fejlesztési koncepciók és – mind saját, mind már megfogalmazott vagy létező kezdeményezésekre épülő

¹⁸ Forrás: <http://www.umvp.eu/node/589478> Letöltve: 2014.05.06.

¹⁹ Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/kozlemeny-a-tokaj-hegyaljai-tortenelmi-borvidek-kulturtaj-vilagoroksegi-terulet-vilagoroksegi-kezesi-tervenek-velemenyezeserol> Letöltve: 2014.10.18.

– ötletek közül mutatunk be kettőt röviden. Ezt követően ezeknek a foglalkoztatásra gyakorolt hatására is kitérünk.

Info pont a határon

A turizmus önmagában, de egy-egy település is lehet kapu egy országba vagy akár egy kontinensbe. Michalkó (2011) egy külön fejezetet is szentel ennek a kapu szerepnek egyik könyvében. Többek között ír itt arról, hogy ezek a kapuk fizikai megjelenésükben is már a befogadást, a nyitottságot, akár a gazdagságot vagy éppen az erőt, a biztonságot reprezentálhatják. Egy kezdeti jel, amiből már következtetéseket lehet levonni. Természetesen egy ország gazdaságára, turizmusára vonatkozóan már egy egész település jelenthet kaput, nem csupán egy monumentális építmény. Sátoraljaújhely és Sárospatak környéke, Tokaj-Hegyalja borvidékünk – úgy gondoljuk – fizikai és metaforikus szempontból is egy kapuvá válhatna Magyarországra. A következő két javaslat erre a gondolatra épül.

Az első ötlet kiindulópontja Kiss (2014) a járás környékéről szóló tanulmányának egy pontja, miszerint az országhatáron információs pont jelleggel lehetne hasznosítani a korábbi határátkelő épületeit. Ezt a gondolatot konkretizáljuk a sátoraljaújhelyi határnál.

Az átkelő jelenlegi állapota korántsem nevezhető impozánsnak, ellenben kiváló helyszíne lehetne egy többfunkciós épületegyüttesnek. A képeken látható a látvány, ami az autóval Magyarországra érkezőket fogadja, illetve az épület, amelynek funkciót lehetne adni.

A távolabbról érkezőknek parkolóhelyekkel rendelkező kényelmes pihenőhelyet lehetne kialakítani, ahonnan – a borvidéken keresztül persze – folytathatnák hosszabb útjukat. A pihenést természetesen kiegészítenék egyéb szolgáltatások, mint például az étkezés, vásárlás lehetősége (pl. élelmiszer, ajándéktárgyak, térképek), de ami talán a legfontosabb, az információszolgáltatás. Ez lehet főleg turizmushoz kapcsolódó, általánosságban Magyarországra vonatkozó, de nagyobb hangsúlyt lenne érdemes fektetni Sárospatak környékére, a Tokaji Borvidék területére. Lehetőség nyílna többek között a programokról, láttnivalókról, szálláslehetőségekről tájékozódni, szórólapok, információs füzetek beszerzésére. (Egy nagyszabású Tourinform Irodához lehetne hasonlítani.) Az egész komplexum – akár a jelenlegi épület felhasználásával – egy stílusosan a tájba illeszkedő, a környék hangulatát megidéző (pl. borhoz kapcsolódó motívumokkal, Makovecz Imre stílusát követő) kivitelezés lehetne.

A környéken Szlovákia felől három, Ukrajna felől egy határátkelő található (Tornyosnémeti, Hollóháza, Sátoraljaújhely és Záhony), azonban a borvidék megközelítésére ez az átkelő a legalkalmasabb. Adott esetben lehet, hogy még egy – egyébként az ország ezen részén csak

átutazó – autósoknak az útvonal meghatározásával kapcsolatos döntését is befolyásolhatja egy ilyen attrakció.

Lényegét tekintve tehát fontos, hogy egy valós funkciókkal rendelkező – pihenés, szolgáltatás, tájékoztatás –, mindemellett attraktív építészeti megvalósítás és a külföldiek könnyű informálását (pl. többnyelvű anyagok, nyelvismerettel rendelkező munkatársak) lehetővé tevő komplexum valósuljon meg. Ezzel különösen megnyerő első benyomást tehetnénk a hazánkba érkezőkre.

Borvasút – kisvasút

A következő merész elképzelés, egy igen nagyszabású koncepció. A kiindulópontot egy valós probléma és a térségben jelenlévő korlát adja. A különböző településeket a legkönnyebben autóval lehet felkeresni (a közlekedés lehetőségeiről korábban már írtam), ami azonban a borkóstolás lehetőségeinek szab határt, hiszen az utazó társaság egy tagja (a sofőr) nem ihat alkoholt. Egy család esetében pedig talán ő lenne a "legmotiváltabb". A tömegközlekedés nem ad kellő lefedettséget, a bortaxi szolgáltatás pedig nem valószínű, hogy kiforrott megoldást nyújtana. Természetesen a szálláshelyek közelében adott a lehetőség borkóstolásra a legtöbb helyen, azonban gazdagabb élményt kínálhat több település és azok pincéinek felkeresése és a helyszínen biztosított hangulatos fogyasztás.

Ezekből kiindulva lehetne számításba venni egy a térségben megvalósuló kisvasút gondolatát, mely egyfelől – más kisvasutakhoz hasonlóan – látványos bejárást tenné lehetővé a területnek, ugyanakkor gyakorlati, praktikus funkciót töltene be, biztosítva a borvidékhez tartozó legtöbb település elérését, mint egy tömegközlekedési eszköz (dinamikus turisztikai infrastruktúra).

Természetesen számos tényezőt, kérdést és nehézséget kell figyelembe venni az ötlet végiggondolása során. A térség jelentős része természetvédelmi terület, a fizikai kivitelezhetőség határozott korlátokat állíthat. Számolni kell a tájba illeszthetőség kérdésével, a különböző környezeti terhelésekkel (pl. zaj, szennyezőanyag kibocsátás). Gondot okozhat a területek felhasználhatósága, birtokviszonyok tisztázása, és természetesen az anyagi források megteremtése.

Fontos azonban, hogy ezeknek a tényezőknek a figyelembevételével, azokból akár előny is kovácsolható. Sikertényező lehet mindenképpen a megvalósítás egyedisége, mind fizikai, mind egyéb értelemben is. Más magyarországi kisvasutaktól megkülönböztetné a valós, hétköznapi funkciója látványossága mellett. Kiemelt szempont kell, hogy legyen a környezeti terhelés minimalizálása, hiszen ez magától értetődő elvárás egy ilyen jelentős természeti értékkel rendelkező borvidéken. Környezetbarát, újszerű és modern technológiai és építőmérnöki megvalósításra van szükség. Pozitív példaként a Szilvásváradai Erdei Vasút egy felújított mozdonya (a képen²⁰ is látható, Szalajka-völgyben közlekedő MK48-as) említhető meg, amelyet már dízel-elektromos hibrid motor hajt. Ez bizonyítja, hogy a technológiai fejlődés nem kell, hogy elkerüljön egy ilyen hagyományos közlekedési eszközt, hiszen az erőforrás megvalósítása hasonló a Forma 1-ben alkalmazott KERS (Kinetic Energy Recovery

²⁰ Forrás: <http://client4.springmedia.hu/index.php?tpl=page&cID=30> Letöltve: 2014.05.02.

System, kinetikus energia visszanyerő rendszer) technológiához.²¹ A birtokokkal, tulajdonjogokkal és az anyagiakkal kapcsolatos kérdések megoldásaként a belső marketing rendkívüli fontosságát muszáj hangsúlyozni. Összefogás nélkül esélytelen egy ilyen projekt megvalósítása, azonban az érdekek közösek lehetnek, hiszen a területek megközelíthetősége és forgalma javulna. A látványos és forgalmat generáló kisvasút megvalósítása érdeke lehet ugyanúgy minden egyes önkormányzatnak, mint a borházaknak, pincéknek és szőlő tulajdonosoknak. Az anyagiak megteremtésére önkormányzati pénzek, pályázatok, támogatások és magántőke bevonásával kerülhetne sor. Kiegészítő szolgáltatásként a pincék borkóstoló teraszokat hozhatnak létre, az állomáshelyek attraktív kis épületeket emelhetnének. Makovecz építésze itt is megjelenhetne. Mindezekkel a kisvasút akár nemzetközi hírnévre is szert tehetne, bevételi forrásként lehetne számon tartani, de mindenképpen forgalomgeneráló attrakcióként és közlekedési eszközként.

Maradnak ugyan nyitott kérdések, mint például a területi lefedettség (konkrétan érintett települések, azoknak a száma), bővíthetőség, beilleszthetőség és üzemeltetés, azonban mindenképpen egy továbbgondolható ötlet lehet a tokaj-hegyaljai kisvasút koncepciója.

Hatások

Ennek a két ötletnek a foglalkoztatásra gyakorolt hatását nagyvonalakban talán két részre lehetne bontani. Egyfelől maga a beruházás, a megvalósítás támasztana egy nagyobb mértékű igényt ezen a területen. Természetesen ez úgy érezthetné hatását igazán, ha helyben lévő szakemberek tudását vennék igénybe a tervezés és a kialakítás során is. Ehhez szükség lenne arra, hogy a turizmus egyébként is egy sikeres ágazata legyen a vidéknek – amihez sok más (kisebb léptékű) fejlesztés járul hozzá – és érdemesnek tartásuk a helyiek is a tanulást és a helyben maradást.

A másik meghatározó igény ezeknek az ötleteknek a megvalósítása után az üzemeltetéshez, fenntartáshoz kapcsolódik. A határ menti komplexum olyan információs és szolgáltató egység lehetne, amely értelemszerűen több ágazat munkaerőigényét is érvényesítené. Szükség lenne képzett, idegen nyelvi ismeretekkel rendelkező alkalmazottakra a turizmus területéről ugyanúgy, mint a boltokhoz, a karbantartáshoz, őrzéshez kapcsolódóan. A kisvasút esetében szintén az üzemeltetés az, ami állandó lehetőséget teremthet, mivel nem csak egy látványosság lehetne, de egy szezonon kívül is használható közlekedési eszköz. Fontos a fizikai egységeinek a technikai irányítása, fenntartása, de emellett ugyanúgy a kiszolgáló egységek üzemeltetése is.

A humán erőforrás, oktatás fejlesztésének igénye tehát nyilvánvaló és kifizetődő lehetne.

Összefoglalás

Borsod-Abaúj-Zemplén megye Magyarországon az elmaradottabb területekhez tartozik, ahol mindenképpen szükség van a gazdasági, infrastrukturális fejlesztésekre. Ez igaz a Sárospataki járás esetében is, bár ott többek között a Tokaji Borvidék adta lehetőségek a turizmushoz kapcsolódóan is optimizmusra adnak okot.

A statisztikai adatokból kiderül, hogy a terület növekvő népszerűségnek örvend, így Sárospatakon igény lehet például a szálláshelyek mennyiségi, a többi településen pedig azok minőségi fejlesztésére. A terület számos értékkel, adottsággal, látnivalóval rendelkezik a

²¹ Forrás: http://www.oee.hu/hirek/agazati-szakmai/hibrid_szilvasvarad Letöltve: 2014.05.02.

borturizmustól elkezdve, az aktív turizmuson át, egészen a vallásiig. A lehetőségeket igyekeznek is tudatosan kihasználni, az együttműködés folyamatosan javul és eredményre vezet. Természetesen kitűzött cél a vendégéjszakák számának és az ott-tartózkodási időnek a növelése. Számos fejlesztési terv van jelenleg is napirenden Sárospatakon, de ugyanúgy például Tolcsván és Komlósán is.

Az elhanyagolt határátkelő és épületének hasznosítása egy információs, többfunkciós komplexumként mindenképpen pozitív első benyomást tenne vendégeinkre. Egy kisvasút (borvasút) modern, újszerű megvalósítása az azt körülvevő táj szépségének és valós közlekedési funkciójának köszönhetően akár nemzetközi attrakcióként is érdeklődésre tehetne szert.

Ezek mind hozzájárulhatnak a terület népességmegtartó képességének és foglalkoztatási mutatóinak javulásához. A forgalomnövekedés új beruházásokat generálhat, és mindenképpen szükségessé teszi a képzettebb munkaerő alkalmazását is.

A kereslet kielégítése és ezáltal a bevétel növekedése természetesen megvalósítandó cél, de a turizmusnak – persze nem az egyetlen, de – eszközként is a lakosság érdekeit, a terület fejlődését kell szolgálnia, miközben valódi értékeket mutat be vagy teremt éppen. Magyarországon ez természetesen – az adott terület lehetőségeinek alapos és reális felmérése után – hasonló módon hasznos lehet.

Mindent összegezve úgy gondoljuk, hogy a Sárospataki járásnak kiváló adottságai, turisztikai erőforrásai vannak és emellett jó úton is halad afelé, hogy ezeket a turizmusban és közvetve más területeken tudatos és eredményes módon kihasználja.

Köszönetnyilvánítás

Kutatásunk ismertetésének legvégén szeretnénk kifejezni a köszönetünket a munkánk során nyújtott támogatásért elsősorban családunknak, akik türelmük és ötleteik mellett anyagi és – a bejárást lehetővé tevő – közlekedési eszközzel is segítettek. A dolgozat megírásában nyújtott szakmai közreműködésért köszönet illeti Kulcsár Noémi tanárnőt és Forman Balázs tanár urat. Köszönettel tartozunk Csoma Ernő, Köteles László és Aros János polgármester uraknak a ránk áldozott idejükért és a részletes beszámolóikért.

Felhasznált irodalom

Szakirodalom:

Illés, I. (2008): Regionális gazdaságtan – Területfejlesztés. Typotex, Budapest, pp. 111-136., 208-232.

Lengyel, I. (2010): Regionális gazdaságfejlesztés – Versenyképesség, klaszterek és alulról szerveződő stratégiák. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 39-46., 99-106.

Michalkó, G. (2011): Magyarország modern turizmusföldrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs

Michalkó, G. (2012): Turizmológia – Elméleti alapok. Akadémiai Kiadó, Budapest

Egyéb dokumentumok:

Kiss, R. R. (2014): Borsod-Abaúj-Zemplén megye turisztikai fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel a tokaji-szerencsi kistérségre

Verdes T. (2014): A Sárospataki járás turisztikai lehetőségeinek elemzése. Szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdálkodástudományi Kar

Magyar Közlöny 107. száma,

Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2012. augusztus 13.

Forrás: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK12107.pdf> (Letöltve: 2014.10.17.)

Tájékoztató Sárospatak városban a foglalkoztatás helyzetéről, a munkanélküliség alakulásáról, Baranyi József, 2013. június 18.

Elérés: http://www.sarospatok.hu/kozerdeku/tervezett/20130628_17napirend.pdf (Letöltve: 2014.10.27.)

A Tokaj-Hegyaljai Történelmi Borvidék Kultúrtáj világörökségi helyszínre és védőövezetére vonatkozó világörökségi kezelési terv szakmai előkészítésére szolgáló megalapozó dokumentáció és világörökségi kezelési terv, Megalapozó Dokumentáció I. kötet, Város-Tempannon Kft., 2014. március 18.

Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/kozlemeny-a-tokaj-hegyaljai-tortenelmi-borvidek-kulturtaj-vilagoroksegi-terulet-vilagoroksegi-kezelesi-tervenek-velemenyezeserol> (Letöltve: 2014.10.18.)

Interjúk:

Aros János, Sárospatak, 2014. április 10. (Polgármesteri Hivatal)

Csoma Ernő, Tolcsva, 2014. április 10. (Polgármesteri Hivatal)

Köteles László, Komlóska, 2014. március 15. (Sólyomvár Panzió, Polgármesteri Hivatal)

Köteles László, Komlóska, 2014. április 12. (Polgármesteri Hivatal)

Madák Róbert, Tolcsva, 2014. április 10. (Bormúzeum és Borászati Kultúra Háza)

Helyszíni bejárás, beszélgetések:

2014. március 15.

2014. április 10-13.

2014. június 23., szeptember 16

Internetes források:

A Sárospataki járás térképe, jaras.info.hu (2. ábra)

Elérés: <http://www.jaras.info.hu/lap/sarospatoki-jaras> (Letöltve: 2014.10.18.)

Hibridhajtású mozdony (KERS), oeo.hu

Elérés: http://www.oeo.hu/hirek/agazati-szakmai/hibrid_szilvasvarad (Letöltve: 2014.05.02.)

Központi Statisztikai Hivatal honlapja, ksh.hu

Módszertan

Elérés: <http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz21.html> Letöltve: 2014.10.07.

Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2013 január 1.

Elérés: http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2013.pdf (Letöltve: 2014.02.27.)

A Sárospataki járáshoz tartozó települések (1. táblázat)

Elérés: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_05_4.1.1.1 (Letöltve: 2014.02.27.)

Éves településstatisztikai adatok 2012-es településszerkezetben

Elérés: <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=T> (Letöltve: 2014.4.18.)

Területi adatok – Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Elérés: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_05 (Letöltve: 2014.02.24.)

Működő vállalkozások száma ezer lakosra kistérségekre lebontva, 2010

Elérés: <https://www.ksh.hu/interaktiv/terkepek/mo/gazdsz.html?mapid=QVD001> (Letöltve: 2014.02.26.)

Vendéglátóhelyek száma

Elérés: <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/QueryServlet?ha=KK208> Letöltve: 2015.03.10.

Magyarország járásai 2013. január 1. (1. ábra)

Elérés: https://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_jarasok (Letöltve: 2014.10.27.)

Magyarország kisvasútjai, kisvasut.hu

"Megvan az ország hét természeti csodája", origo.hu

Elérés: <http://www.origo.hu/utazas/20110201-megvan-az-orszag-het-termeszeti-csodaja.html>
(Letöltve: 2014.04.27.)

MK48-as mozdony, egererdo.hu

Elérés: <http://client4.springmedia.hu/index.php?tpl=page&cID=30> (Letöltve: 2014.05.08.)

"Sárospatakon építi ki újabb bázisát a Magyar Kajak-Kenu Szövetség", zemplentv.hu

Elérés: <http://www.zemplentv.hu/magyar-kajak-kenu-szovetseg/> (Letöltve: 2014.04.27.)

"Százmilliárd forint Tokaj-Hegyalja fejlesztésére", umvp.hu

Elérés: <http://www.umvp.eu/node/589478> (Letöltve: 2014.05.06.)

Tokaji Borvidék Világörökség, tokajvilagorokseg.hu

Turizmus és foglalkoztatás, hirado.hu

Elérés: <http://www.hirado.hu/2014/04/15/ngm-mukodo-belfoldi-turizmus-nelkul-nincs-videki-foglalkoztatasi/> (Letöltve: 2014.10.27.)

Települések honlapjai:

sarospatak.eu

sarospatak.hu

bodrogolaszi.hu

haromhuta.hu

hercegkut.hu

kenezlo.hu

komloska.hu

makkoshotyka.hu

olaszliszka.hu

tolcsva.hu

vajdacska.hu

vamosujfalu.eu

viss.hu

Szerzők adatai

IFJU Laura

egyetemi hallgató

Budapesti Corvinus Egyetem (Budapest, Fővám tér 8, 1093)

lola.ifju@gmail.com

SZILBEK Katalin

egyetemi hallgató

Budapesti Corvinus Egyetem (Budapest, Fővám tér 8, 1093)

katalinszilbek@gmail.com

VERDES Tamás

egyetemi hallgató

Budapesti Corvinus Egyetem (Budapest, Fővám tér 8, 1093)

verdestamas@vipmail.hu